

Vlastimil Sajfrt

První dohledané hnízdo husice liščí (*Tadorna tadorna*) na Moravě

Úvod

Husice liščí (*Tadorna tadorna*) je relativně novým hnízdním druhem avifauny Lednických rybníků. Počátky pravidelnějších výskytů zde korespondují se situací v České republice, kdy v polovině 20. století v důsledku vzrůstající početnosti populace husice liščí v severozápadní Evropě docházelo k jejímu pronikání do vnitrozemí střední Evropy podél velkých řek (ŠŤASTNÝ – HUDEC 2016).

Husice liščí je na Lednických rybnících zmiňována od roku 1972 (MACHÁČEK 2009). Až do roku 2007 se tu vyskytovala nepravidelně, např. mezi roky 1999 až 2003 nebyla zaznamenána vůbec (MACHÁČEK 2011). Od roku 2007 však její počty výrazně narostly a na Lednických rybnících se vyskytuje každoročně.

Historie hnízdění na Lednických rybnících

První hnízdění husice liščí na Lednických rybnících bylo prokázáno v roce 2008, kdy byly na Hlohoveckém rybníku pozorovány současně tři rodiny (MACHÁČEK 2009). V následujících letech byly každoročně na některém z rybníků lednické soustavy (Nesyt, Hlohovecký rybník, Prostřední rybník, Mlýnský rybník) zjišťovány rodiny s mláďaty v prachovém peří, dokazující hnízdění v okolí. Jen na Zámeckém rybníku nebyla dosud žádná rodinka zaznamenána.

Až do roku 2016 nebylo dohledáno jediné hnízdo husic vodících mláďata na Lednických rybnících. Z pozorování dospělých ptáků v hnízdní době na lokalitách, ke kterým měli evidentně nějakou vazbu, lze však usuzovat na hnízdění ve starých zemních norách králíků a lišek, jež se tu vyskytovaly. Na dvou lokalitách přicházelo v úvahu i hnízdění v pohraniční pevnůstce z první republiky, tzv. řopíku. Jiné hnízdní možnosti, jako například stoh, který byl pravděpodobným hnízdištěm v případě prvního prokázaného hnízdění husice liščí na Moravě u Hrušovan nad Jevišovkou (ZN) a pravděpodobného hnízdění u Rakvic (BV) v roce 2006 (ŠKORPÍKOVÁ 2006), se zde nenacházely. Na těchto lokalitách se nevyskytovaly ani jiné možnosti podobné hnízdnímu prostředí na odkališti MAPE Mydlovary v jižních Čechách, kde jeden až tři páry hnízdily každoročně od roku 1996 v hromadách pneumatik nebo v odpadních rourách (ZAVADIL – VAŠÁK – DALÍK – BENEDIKTOVÁ – VOLF 2010).

V okolí Lednických rybníků se jednalo o tyto možné hnízdní lokality (řazeny chronologicky, uvedena je vždy vzdálenost od nejbližšího rybníka lednické rybníční soustavy):

V roce 2008, Horské šíře (Sedlec u Mikulova): pravidelné pozorování hlídkujících husic na rozhraní pole a meze u liščích nor a naletování páru na území starého neobhospodařovaného sadu, 13. 4. sedla samice na zem, samec odletěl směr Nesyt (V. Opluštil *in litt* D. Horalovi); v roce 2012 tu byly zaznamenány přelety husic směrem k rybníku Nesyt vzdálenému cca 1200 m (P. Heralt *in litt*). Zmíněné nory, které jsou v současné době vykopány myslivci, měly orientaci vsuků SV směrem.

V roce 2009, Stará hora (Hlohovec): naletování husic na území PR Kamenice u Hlohovce s králíčími a liščími norami, lokalita je vzdálená cca 360 m od Nesytu.

V roce 2010, Farské prátně (Lednice): naletování husic do zarostlých teras s liščími norami, v blízkosti se nachází řopík (J. Hrančík *in verb*). Lokalita je vzdálená cca 1200 m od Hlohoveckého rybníka.

V roce 2014, Ve starých (Lednice): opakované naletování husic do prostoru řopíku; v blízkosti se nachází obsazená liščí nora, nešlo však rozlišit, zda liškou obecnou nebo husicí liščí. (J. Hrančík *in verb*). Lokalita je vzdálená 290 m od Hlohoveckého rybníka. Orientace vsuků nory je SV směrem.

Pokud na výše uvedených lokalitách byla skutečně umístěna hnízda, naznačovalo by to, že husice liščí nehnízdí v bezprostřední blízkosti Lednických rybníků, nýbrž sem převádí vylíhlá mláďata i z relativně velké vzdálenosti. Tomu nasvědčuje i odchyt dospělé samice s minimálně deseti nevzletnými mláďaty do nárazové sítě při odchytu chřástalů na lokalitě Otok (Hlohovec) dne 28. 5. 2015 (R. Lučan *in litt*). Tato mláďata byla pravděpodobně převáděna na rybník Nesyt nebo Výtopu, vzdálené 700 m, resp. 200 m od místa odchytu.

Na základě předchozích údajů byl v roce 2016 ve dnech 1.–8. 5. proveden průzkum všech přístupných hraničních pevnůstek obou typů (lehké opevnění vzor 36 a vzor 37) vyskytujících se v oblasti. Žádné známky přítomnosti hnízda husice nebyly nalezeny. Bylo zjištěno, že ve většině těchto objektů jsou bariéry, které by mláďatům bránily stavbu nakonec opustit (vchodové šachty, vysoké schody a prahy). Přestože část bunkrů měla uzavřený vchod mříží (pro husici liščí průchodnou), a nebylo ji možno tedy blíže prozkoumat, jeví se možnost hnízdění v těchto objektech z důvodu výše uvedených bariér jako nepravděpodobná. Přístupné „bezbariérové“ objekty byly navštíveny ještě jednou v termínech 15. 5., 16. 5. a 29. 5. 2016, opět s negativním výsledkem.

První dohledané hnízdo na Moravě

První hnízdo husice liščí v okolí Lednických rybníků a na Moravě vůbec se podařilo dohledat v katastru obce Lednice, kvadrát 7266 síťového mapování. Bylo umístěno v opuštěné noře lišky obecné (*Vulpes vulpes*) v poli, na kterém byl pěstován fenykl obecný (*Foeniculum vulgare*). Nora měla dva vsuky vzdálené od sebe asi dva metry, orientované na východ až východo-severovýchod. Jeden měl přibližně oválný průřez o rozměrech 15 × 30 cm, druhý měl průřez zhruba kruhový o průměru cca 20 cm. Nora se nacházela

365 m vzdušnou čarou od nejbližší břehové hrany Mlýnského rybníka a přibližně 1200 m od Prostředního rybníka. Porost byl v době nálezů obsazený nory vysoký okolo pěti centimetrů, v době vyvádění mláďat zhruba metr.

Opuštěná nora lišky, v níž hnízdila husice liščí, byla nalezena na poli s fenyklem poblíž Lednice. (foto Vlastimil Sajfrt)

Jeden ze vsuků liščí nory s hnízdem husice (foto Vlastimil Sajfrt)

Obsazení nory husicí liščí nahlásil dne 4. 5. 2016 J. Hrančík, který je v dané honitbě oprávněn vykonávat právo myslivosti. Když se s kolegou a s loveckými psy vydali noru zkontrolovat a přiblížili se k ní asi na tři metry, vyběhla zevnitř husice liščí, hlasitě se ozývala a naletovala na ně (J. Hrančík *in verb.*).

Při kontrole nory dne 8. 5., kdy byly změřeny i průměry vsuků, byly stopy husice liščí zaznamenány pouze u oválného vsuku. Ptáci se neobjevili.

Tab.: Časy příchodů na hnízdo a odchodů z hnízda husice liščí hnízdící v k. ú. Lednice, 24. 5. – 16. 6. 2016, dle údajů z fotopasti

Datum Date	Ráno/Morning			Poledne/Midday			Odpoledne/Afternoon		
	Odchod Leaving	Příchod Arriving	Délka přestávky Break length [min]	Odchod Leaving	Příchod Arriving	Délka přestávky Break length [min]	Odchod Leaving	Příchod Arriving	Délka přestávky Break length [min]
24. 5.	?	X		X	X		X	X	
25. 5.	6:49	X		X	X		X	X	
26. 5.	X	?		X	X		?	?	104
27. 5.	6:54	9:03	129	X	X		X	X	
28. 5.	X	7:59		11:27	13:04	157	15:20	X	
29. 5.	X	X		X	X		X	X	
30. 5.	X	X		12:07	X		15:22	17:02	100
1. 6.	X	8:02		11:34	X		14:56	16:39	103
2. 6.	X	9:16		X	X		X	X	
3. 6.	X	10:35		X	X		X	X	
4. 6.	X	7:35		11:27			X	X	
5. 6.	X	8:02		11:15	X		X	X	
6. 6.	X	7:20		X	X		X	X	
7. 6.	X	8:23		X	X		X	X	
8. 6.	4:53	7:09	136	11:16	13:07	111	X	X	
9. 6.	X	6:19		11:06	X		14:02	X	
10. 6.	X	X		10:49	X		X	X	
11. 6.	X	X		10:19	X		X	X	
12. 6.	X	X		11:17	X		X	X	
13. 6.	X	7:10		12:05	X		X	X	
14. 6.	07:51	X		12:30	X		X	X	
15. 6.	X	8:12		X	X		X	X	
16. 6.	5:20– 5:23 ¹								

X = snímek neexponován nebo na něm nebyla zobrazena husice/a shot not exposed or a shelduck was not caught at it

? = snímek exponován, ale čas neodpovídá skutečnosti/a shot exposed but with incorrect time

¹ = s mláďaty/with young

V ranních hodinách dne 20. 5. byla naproti oválnému vsuku do nory osazena fotopast *Cuddeback Attack*, model 1149. Do 23. 5. nebyla exponována žádná fotografie, a proto byla fotopast v odpoledních hodinách přemístěna ke druhému (kruhovému) vsuku. První fotografie husice liščí vycházející z tohoto vsuku byla exponována dne 24. 5. cca v 6:00 (přesný čas nebylo možné pro chybné nastavení fotopasti zjistit). Situace neumožňovala instalovat fotopast nenápadně a bezpečně tak, aby zabírala zároveň oba vsuky i dostatečně velký prostor před nimi. Proto byla dne 27. 5. stabilně umístěna tak, že zabírala vsuk kruhového průměru, který podle dosavadních zjištění husice liščí používala. Nasměrována byla od něj, neboť tak byla největší pravděpodobnost, že bude zachyceno vyvádění mláďat. Data získaná z fotopasti přibližuje tabulka na předchozí straně.

Kvůli nedokonalému umístění fotopasti nejsou získaná data úplná, přesto umožňují alespoň částečně interpretovat hnízdní chování. Daný typ fotopasti nemá infračervené přisvicování, proto byla nastavena pouze na snímání přes den, aby husici v noci nerušila případným použitím blesku. Nelze tedy říci, jestli sledovaná samice dělala přestávky v inkubaci jen přes den, nebo i noci. Největší rozptyl v časech opuštění nory, resp. návratů do ní byl zaznamenán při ranní přestávce. Určitou roli zde může hrát počasí. V případě dvou nejpozdějších návratů (2. 6. a 3. 6.) den předtím odpoledne intenzivně pršelo a voda natékala i do nory.

Snímky z fotopasti zachycují výhradně samici. Skutečnost, že ani na jedné z fotografií není zachycen samec, může být dáno umístěním fotopasti, která snímala prostor jen asi dva metry před vchodem do nory/východem z nory, a mohlo by to dokládat, že samec se při doprovázení samice k hnízdu nepohybuje v bezprostřední blízkosti hnízdní nory. To potvrzuje i výše uvedené pozorování V. Opluštila ze dne 13. 4. 2008. Samec nebyl zachycen ani při vyvádění mláďat.

Při každém pohybu samice – opuštění nory a návratu do ní – byl vždy exponován pouze jeden snímek, a to i při nastavení nejkratšího časového intervalu (5 s). To dokládá, že

Samice husice liščí před norou (záběr z fotopasti)

Samice husice liščí před norou (záběr z fotopasti)

samice opouští noru a vrací se do ní velmi rychle a v její blízkosti se vyskytuje co nejkratší dobu. Jedinou výjimkou byl den, kdy byla vyváděna mláďata. To se v okolí nory zdržovala tři minuty. Vyvedeno bylo minimálně devět mláďat. Na pěti snímcích pořízených ráno 16. 6. jsou v 5:20 vidět dvě mláďata a samice otočená hlavou k východu z nory, další snímek v 5:21 zachycuje samotnou samici směřující zpět do nory. Na dalších třech snímcích z 5:23 je vidět vycházející samici, za kterou se řadí celkem devět mláďat. Není tedy zřejmé,

zda samice zahrnala první dvě mláďata zpět do nory, nebo jestli tato zůstala venku a posléze se přidala k ostatním devíti sourozencům.

Za celou dobu sledování nebyla samice nikdy vizuálně zaznamenána, a to ani při žádné návštěvě hnízdiště spojené s výběrem dat z fotopasti. Přitom 5. 6. podle snímku z fotopasti opustila noru v 11:15, výběr dat proběhl v 11:21 a předchozí čtyři minuty bylo celé pole a prostor k rybníku v zorném úhlu autora. Na poli samém ani v prostoru k nejbližšímu rybníku nebyl nikdy zjištěn ani samec.

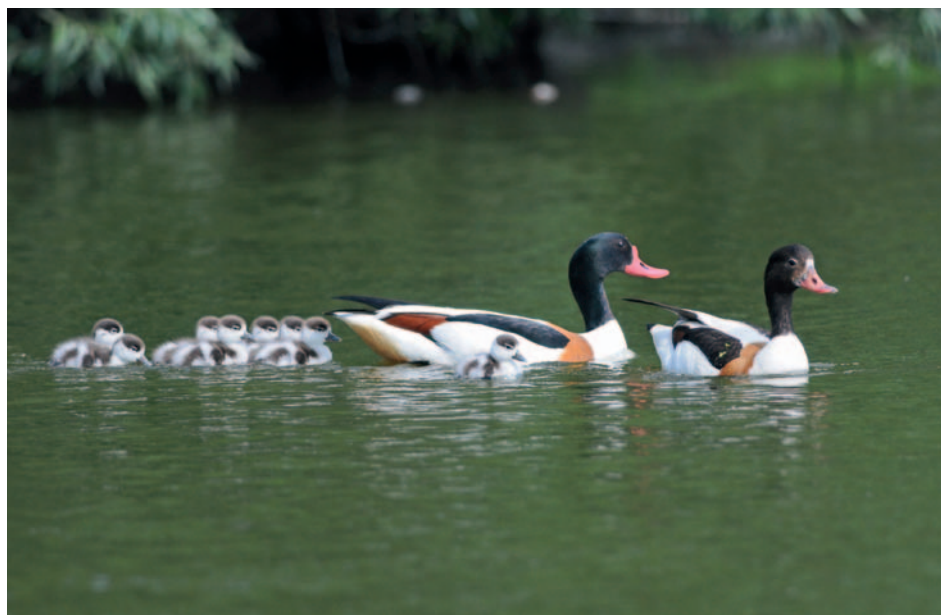

Samice vyvádí z nory devět mláďat (záběr z fotopasti ze dne 16. 6. 2016)

Zajímavé je, že po celou dobu sledování samice z nory nikdy nevyběhla a přítomného člověka nezaháněla, třebaže byla v době návštěvy prokazatelně v noře. Obranné chování popsané výše, které vedlo k prozrazení nory, lze zřejmě vysvětlit přítomností loveckých psů.

Získaná data umožňují zpětně dopočítat dobu začátku snůšky. Při době inkubace 28 až 31 dní (ŠTASTNÝ – HUDEC 2016) byla snůška ukončena v období 16.–19. 5. Za předpokladu snášení jednoho vejce denně a počtu devíti až jedenácti vajec byla snůška zahájena v období 6.– 8. 5. 2016.

Údaje o výskytu husice liščí v okolí Lednických rybníků poskytli kolegové P. Heral, J. Hrančík a R. Lučan. Další data jsem získal z internetové faunistické databáze České společnosti ornitologické www.birds.cz/avif, jmenovitě se jednalo o pozorování A. Abbrenta, V. Opluštila, P. Štěpánka, V. Vyhnálka a D. Horala, a z poskytnuté písemné korespondence D. Horala. Všem srdečně děkuji. Velké poděkování patří především již zmínovanému J. Hrančíkovi za nahlášení obsazené nory. Bez toho by hnízdo pravděpodobně nalezeno nebylo.

Husice liščí s mláďaty na Lednických rybnících (úvodní a závěrečné foto Petr Macháček)

Literatura

- MACHÁČEK, P. 2009: Ptáci Lednických rybníků, Mikulov.
 MACHÁČEK, P. 2011: Husice liščí (*Tadorna tadorna*), RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2011, s. 39–41.
 ŠTASTNÝ, K. – HUDEC, K. (eds.) 2016: Ptáci – Aves. Díl I, Praha (3. přepracované a doplněné vydání).
 ŠKORPÍKOVÁ, V. 2006: První prokázané hnízdění husice liščí (*Tadorna tadorna*) na Moravě, Crex, č. 26, s. 13–16.
 ZAVADIL, V. – † VAŠÁK, P. – DALÍK, P. – BENEDIKTOVÁ, V. – VOLF, O. 2010: Ptáci odkaliště MAPE Mydlovary v jižních Čechách, Muzeum a současnost. Řada přírodovědná, roč. 25, s. 3–23.

Vlastimil Sajfrt

The First Observed Nesting of the Common Shelduck (*Tadorna tadorna*) in Moravia

The first nesting of the Common Shelduck (*Tadorna tadorna*) at Lednické rybníky ponds was documented in 2008, but the first nest was observed in 2016. It was placed in an unused red fox den located in a fennel field (*Foeniculum vulgare*) 365 m from the nearest bank of the Mlýnský pond. The data from the camera trap installed at the used entrance of the den showed that the shelduck makes daily three pauses in incubation of about 2 hours. At night, the camera trap did not operate. The shelduck behaved very cautiously in the vicinity of the den, neither female nor male was seen by naked eye during the observation period. On June 16, 9–11 ducklings left the nest. It was calculated the clutch was started (the first egg layed) between May 6th and May 8th.